Η κατάσταση της ψυχής μετά θάνατον (Φώτιος Σχοινάς, Δρ. Φιλοσοφίας)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 11 Μαρτίου, 2020

1. Εἰσαγωγικές παρατηρήσεις

Τό ἄρθρο αὐτό ἀποτελεῖ ἀπόπειρα ἀνταποκρίσεως στό αἴτημα τῆς κ. Βασιλικῆς Κ. γιά τή μεταθανάτια κατάσταση τῶν ψυχῶν καί τή δυνατότητα ἡμῶν τῶν ζώντων νά βοηθήσουμε στήν ἀνάπαυσή τους.

Κατ' ἀρχήν πρέπει νά σημειώσουμε ὅτι **τή δυνατότητα μετανοίας καί ὡς ἐκ τούτου τῆς σωτηρίας ἔχουμε μόνο στήν παροῦσα ἐνσώματη καί ἔγχρονη ζωή**. Ἡ μετάνοια συνδέεται μέ τήν ἐν σώματι καί ἐν χρόνῳ ζωή.**Μετά ἀπό αὐτή δέν ὑπάρχει δυνατότητα μετανοίας.** Ὁ **ἅγιος Παΐσιος ὁ Ἁγιορείτης** λέγει ὅτι οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων στόν ἅδη θά ἤθελαν νά ζήσουν μόνο πέντε λεπτά στήν παροῦσα ζωή γιά νά προλάβουν νά μετανοήσουν. Ὅμως ἀποτελεῖ ἀκλόνητη πεποίθηση καί διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ὅτι **οἱ ψυχές τῶν κεκοιμημένων μποροῦν νά βοηθηθοῦν πολύ καί ἀποτελεσματικά ἀπό ἐμᾶς τούς ζωντανούς. Τά μέσα βοηθείας πρός τούς κεκοιμημένους εἶναι ἡ μνημόνευσή τους στή Θεία Λειτουργία, τά μνημόσυνα, ἡ προσωπική προσευχή γιά αὐτούς καί οἱ διάφορες ἀγαθοεργίες μέ προεξάρχουσα τήν ἐλεημοσύνη.**

2. Μόνο ἡ παροῦσα ζωή εἶναι καιρός μετανοίας

Κατά τόν μεγάλο δογματολόγο **καθ. Παναγιώτη Τρεμπέλα** «*μόνον ἡ παροῦσα ζωή εἶναι καιρός μετανοίας καί ἀγώνων πρός τήν πρόοδον ἐν τῇ ἀρετῇ*» (Π. Ν. Τρεμπέλα, Δογματική, τόμος 3, ἐκδ. Ἀδελφότητος Θεολόγων ὁ Σωτήρ, Ἀθῆναι 1979, σελ. 372). **Μετά τόν θάνατο δέν ὑφίσταται δυνατότητα μετανοίας καί διορθώσεως.**

Ὁ **Κύριλλος Ἱεροσολύμων** δηλώνει ὅτι «*τῆς μετανοίας καί τῆς ἀφέσεως ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μόνον τήν προθεσμίαν ἐχούσης...οὐκ ἔστι μετά θάνατον λοιπόν τούς ἐν ἁμαρτίαις τελευτήσαντας ὡς εὐεργετηθέντας αἰνεῖν, ἀλλ' ἀποδύρεσθαι*» (Κυρίλλου Κατηχήσεις 18, 14, PG 33 1032- 1033). Ὁ **Μέγας Βασίλειος** λέγει ὅτι «*τῆς μετανοίας καί τῆς ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν ὁ παρών ἐστι καιρός, ἐν δέ τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἡ δικαία κρίσις καί ἀνταπόδοσις*» καί ὅτι «*μετά τήν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγήν οὐκ*

ἔστι καιρός κατορθωμάτων, τοῦ Θεοῦ τόν παρόντα καιρόν ἐπιμετρήσαντος εἰς ἐργασίαν τῶν πρός τήν αὐτοῦ εὐαρέστησιν» (Μ. Βασιλείου PG 31 700-701). Ὁ **ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος** κηρύσσει ὅτι «*οὐκ ἐστίν ἐν ᾅδη τοῖς ἀπελθοῦσιν ἐξομολόγησις καί διόρθωσις. Συνέκλεισε γάρ ὁ Θεός ἐνταῦθα μέν καί βίον καί πρᾶξιν, ἐκεῖ δέ τήν τῶν πεπραγμένων ἐξέτασιν*» (Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΣΓ΄, PG 35, 944). Ὁ **ἱερός Χρυσόστομος** ἀποφαίνεται ὅτι «*ὁ παρών βίος πολιτείας ἐστι καιρός, μετά δέ τήν τελευτήν κρίσις καί κόλασις*», ὡς ἐκ τούτου «*ἕως μέν ἄν ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ὦμεν τῷ παρόντι, δυνατόν διαφυγεῖν τήν τιμωρίαν μεταβαλομένους* (=ἐάν ἀλλάξουμε, ἐάν δηλαδή μετανοήσουμε), *ἐκεῖ δέ ἀπελθόντες ἀνήνυτα* (=ἀνώφελα) *οἰμώξομεν*». (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, PG 57, 416).

3. Εἶναι δυνατή ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν στή μέλλουσα ζωή;

Ἀπό τά ἀνωτέρω Πατερικά χωρία συμπεραίνουμε ἀβιάστως καί ἀσφαλῶς ὅτι **μόνο ἡ παροῦσα ζωή εἶναι καιρός μετανοίας** καί μεταβολῆς ἐπί τά κρείττω, **ἡ δέ μέλλουσα ζωή εἶναι καιρός ἀνταποδόσεως, ἐπιβραβεύσεως ἤ ἀποδοκιμασίας**. Ὅμως στήν Ἐκκλησιαστική ζωή καί στήν Ἁγία Γραφή παρατηροῦμε περιπτώσεις μεταθανάτιας, ἄν μή μετανοίας, τοὐλάχιστον μεταβολῆς ἐπί τά βελτίω. Τρανό παράδειγμα ἡ κάθοδος τοῦ Χριστοῦ στόν Ἅδη κατά τήν τριήμερο ταφή του, τό κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου στούς τεθνεώτας καί ἡ σωτηρία αὐτῶν πού τόν ἐπίστευσαν. Ἐπ’αὐτοῦ γράφει **ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός**: «*Ὅσο γι’ αὐτό πού λέει ὁ προφήτης ὅτι, “στόν ἅδη ποιός θά σέ δοξάσει;”, εἴπαμε ἤδη ὅτι οἱ ἀπειλές τοῦ παντεπόπτη Θεοῦ εἶναι βέβαια τρομερές, ἀλλά τελικά τίς ὑπερνικᾶ ἡ ἀνυπολόγιστη φιλανθρωπία του. Ἄλλωστε καί μετά ἀπό αὐτά πού εἶπε ὁ προφήτης, ἔγινε ὁπωσδήποτε στόν ἅδη μετάνοια, ἐννοῶ τή μετάνοια ἐκείνων πού πίστεψαν ἐκεῖ μέ τή σωτήρια κάθοδο τοῦ Δεσπότη. Ὅμως δέν τούς ἔσωσε ὅλους ὁ ζωοδότης Κύριος, ἀλλά, ὅπως ἔχει εἰπωθεῖ, καί ἐκεῖ ἔσωσε μόνο ἐκείνους πού πίστεψαν*» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Περί τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων* 13, μετάφραση Παναγιώτη Παπαευαγγέλου, ΕΠΕ 4, Θεσσαλονίκη 1990, σελ. 167).

Ἀκόμη ὁ **ἅγιος Νεκτάριος** σχολιάζοντας τό χωρίο τῆς Ἁγίας Γραφῆς «*Ὅς ἄν εἴπῃ λόγον κατά τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ˙ὅς δ’ εἴπῃ κατά τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι» (Ματθ. 12, 32) ἀποφαίνεται ὅτι εἶναι δυνατή ἡ ἄφεση ἁμαρτιῶν μετά θάνατον. Συγκεκριμένα γράφει: «Ἐπειδή εἴρηται: “Ὅς ἄν εἴπῃ λόγον κατά τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ˙ὅς δ’ εἴπῃ κατά τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι” (Ματθ. 12, 32), ἕπεται ἐντεῦθεν ἀναγκαίως τό συμπέρασμα, ὅτι τοῖς ἁμαρτωλοῖς ἔστι δυνατή καί μετά θάνατον τῶν ἁμαρτιῶν ἄφεσις. Ἐπειδή ἐπίσης εἴρηται, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς “ἔχει τάς κλεῖς τοῦ θανάτου καί τοῦ Ἅδου” (Ἀποκαλ. 1,18) ἕπεται, ὅτι δύναται*

ἀνοίγειν τάς τοῦ Ἅδου εἱρκτάς καί ποιεῖν ἐλευθέρους τούς ἐν αὐτῷ δεσμώτας. Καί ἐπειδή μετά θάνατον οὐκ ἔστι μετάνοια, οὐδέ μισθαποδοσία αὐτοῖς τοῖς ἁμαρτωλοῖς, ἕπεται, ὅτι πρός ἑρμηνείαν τοῦ ὅτι ἐστί δυνατή ἡ ἄφεσις αὕτη τῶν ἁμαρτιῶν καί ἡ ἀπό τῶν δεσμῶν τοῦ Ἅδου τῶν ἁμαρτωλῶν ἀπαλλαγή, οὐδεμία ἄλλη ὑπάρχει ὁδός, πλήν ταύτης δή, ὅτι ὁ Κύριος τελεῖ τό πρᾶγμα τοῦτο διά τῶν τῆς Ἐκκλησίας δεήσεων, καί ἐν τῇ δυνάμει τῆς ὑπέρ τῶν τεθνεώτων προσφερομένης ἀναιμάκτου θυσίας. Ὑπέρ τῶν τεθνεώτων δέ ἐκείνων, οἵτινες καί τό Πνεῦμα τό Ἅγιον ἐβλασφήμησαν, ἤ ὅπερ ταὐτό ἀμετανόητοι ἐν θανασίμῳ ἁμαρτίᾳ διέμειναν, ἡ Ἐκκλησία οὐκ εὔχεται˙ δι' αὐτό δέ τοῦτο, ὥσπερ ὁ Σωτήρ εἴρηκεν, ἡ τοῦ Πνεύματος βλασφημία οὔτε ἐν τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι ἀφεθήσεται» (Ἁγίου Νεκταρίου, *Μελέτη περί τῆς ἀθανασίας ψυχῆς καί περί ἱερῶν μνημοσύνων*, ἐκδ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσσαλονίκη 2004, σελ. 155-156). Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω χωρίου συμπεραίνουμε ὅτι ὁ ἅγιος Νεκτάριος θεωρεῖ ὅτι **εἶναι δυνατή ἡ ἄφεση ἁμαρτιῶν μετά θάνατον καί ἡ ἀπαλλαγή τῆς κολάσεως τῶν ἁμαρτωλῶν διά τῶν δεήσεων τῆς Ἐκκλησίας καί διά τῆς μνημονεύσεών των στή θεία Λειτουργία πού προσφέρεται γι' αὐτούς**. **Αὐτό συμβαίνει γι' αὐτούς πού ἦσαν μέν ἁμαρτωλοί, ἀλλά εἶχαν διάθεση σωτηρίας. Γιά τούς ἀμετανόητα ἁμαρτωλούς, γι' αὐτούς δηλαδή πού ἐβλασφήμησαν τό Ἅγιον Πνεῦμα (βλασφημία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι τό νά μή θέλει κάποιος τή σωτηρία του καί νά εἶναι ἀμετανόητος) δέν εἶναι δυνατή ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν καί ἡ ἀπαλλαγή ἀπό τήν κόλαση.**

Τήν ἴδια γνώμη ἐκφράζει καί ὁ **ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός**. Κατά τόν ἱερό Πατέρα ὑπάρχει μία μερίδα ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἔκαναν μερικά βήματα προόδου στήν πνευματική ζωή καί ἀπέκτησαν "μίαν ζύμην ἀρετῶν", ἀλλά δέν πρόφθασαν νά τελειωθοῦν στήν πνευματική ζωή εἴτε λόγῳ ἀμελείας, εἴτε λόγῳ ραθυμίας, εἴτε λόγῳ "*τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς*", εἴτε λόγῳ ἐλλείψεως ἀνδρείας. Αὐτούς δέν πρόκειται νά λησμονήσει καί νά ἐγκαταλείψει ὁ φιλάνθρωπος Θεός, ἀλλά **θά κινήσει τούς συγγενεῖς καί φίλους τους νά προσφέρουν ὅ,τι ἐπιβάλλεται (προσευχές, μνημόσυνα, θεῖες Λειτουργίες, ἀγαθοεργίες, ἐλεημοσύνες) γιά τήν ἀναπλήρωση τῶν ὑστερημάτων τοῦ πεθαμένου.** Συγκεκριμένα λέει ὁ ἱερός Πατέρας: «*Τοῦτο οὖν σκόπει πᾶς τις ὁ τοῖς ρηθεῖσιν ἀμφισβητῶν, ὅτι περ ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων ὁ μικράν ἀρετῶν ζύμην κτησάμενος, μή πεθφακώς δέν ταύτην ἀρτοποιῆσαι, ἀλλά βουληθείς μέν, μή δυνηθείς δέ τοῦτο, ἤ ραθυμίας ἤ ἀμελείας ἤ ἀνανδρίας ἕνεκα, ἤ τῆς ἐξ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀναβολῆς, ἐπιφθασθείς δέ καί θερισθείς παρ'ἐλπίδα, οὗτος οὐκ ἐπιλησθήσεται παρά τοῦ δικαίου κριτοῦ καί δεσπότου, ἀλλ'ἐγερεῖ ὁ Κύριος αὐτῷ μετά θάνατον αὐτοῦ τούς οἰκείους καί ἀγχιστεῖς καί φίλους καί τούτων τάς γνώμας ἰθυνεῖ, καί τάς καρδίας ἑλκύσει, καί τάς ψυχάς ἐπικάμψει πρός ἀρωγήν καί βοήθειαν τούτου˙ καί σπεύσουσι κινηθέντες θεόθεν, ἀψαμένου τοῦ δεσπότου τῶν καρδιῶν αὐτῶν, ἀναπληρῶσαι τοῦ οἰχηθέντος (=τοῦ πεθαμένου) τά ὑστερήματα*» Μετάφραση (Παναγιώτη Παπαευαγγέλου): «Ἄς προσέχει λοιπόν αὐτό ὁ καθένας πού ἀμφισβητεῖ ὅλα ὅσα εἰπώθηκαν, ὅτι κάθε

ἄνθρωπος πού ἀπέκτησε μικρή ζύμη ἀρετῶν καί δέν πρόφθασε νά τή μεταβάλλει σέ ἄρτο, καί θέλησε βέβαια, ἀλλά δέν μπόρεσε νά τό κάνει ἀπό ὀκνηρία ἤ ἀπό ἀμέλεια ἤ ἀπό ἀνανδρία ἤ ἐξ αἰτίας ἀναβολῆς ἀπό τή μιά μέρα στήν ἄλλη, καί ἔφτασε καί τόν θέρισε ὁ θάνατος χωρίς νά τό περιμένει, αὐτός δέν θά λησμονηθεῖ ἀπό τόν δίκαιο Κριτή καί Δεσπότη, ἀλλά ὁ Κύριος θά κινήσει πρός χάρη του μετά τό θάνατό του τούς δικούς του καί συγγενεῖς καί φίλους του καί θά συγκινήσει τίς ψυχές τους πρός ἀρωγή καί βοήθειά του. Καί θά σπεύσουν τότε παρακινούμενοι ἀπό τό Θεό καί, ἀφοῦ ἀγγίξει ἔτσι τίς ψυχές τους ὁ Δεσπότης, θ’ ἀναπληρώσουν τά ὑστερήματα ἐκείνου πού πέθανε» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ ὅ. π., σελ. 183).

Ἐν κατακλεῖδι ὁ **ἱερός Δαμασκηνός** γράφει (μετάφραση Παναγιώτη Παπαευαγγέλου): «Πράγματι λένε οἱ φωτισμένοι ἀπό τό Θεό ὅτι οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων, τή στιγμή τῆς τελευταίας πνοῆς τους δοκιμάζονται σάν σέ ζυγαριά, καί ἐάν ἡ δεξιά πλάστιγγα εἶναι πιό πάνω ἀπό τήν ἀριστερή, εἶναι ὁλοφάνερο πώς αὐτός πού ἔτυχε αὐτό θά ξεψυχήσει μέσα στούς δεξιούς ἀγγέλους. Ἐάν πάλι καί οἱ δύο πλάστιγγες εἶναι ἴσες, νικᾶ ὁπωσδήποτε ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά, ὅπως λένε οἱ θεολόγοι, καί ἄν ἀκόμα ἡ ζυγαριά γείρει λίγο πρός τά ἀριστερά, καί στήν περίπτωση αὐτή ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ θά ἀναπληρώσει ὅσο χρειάζεται. Νά οἱ τρεῖς θεῖες κρίσεις τοῦ Δεσπότη˙ ἡ πρώτη εἶναι δίκαιη˙ ἡ δεύτερη φιλάνθρωπη καί ἡ τρίτη ὑπεράγαθη. Μετά ἀπό αὐτές ἔρχεται ἡ τέταρτη, ὅταν οἱ πονηρές πράξεις εἶναι κατά πολύ βαρύτερες. Ἀλίμονο, ἀδελφοί˙ καί αὐτή ὅμως ἡ κρίση τοῦ Θεοῦ εἶναι δίκαιη, θεσπίζοντας δίκαια γιά ἐκείνους πού κρίνονται» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὅ.π., σελ.191).

Συνελόντ’ εἰπεῖν ἡ Ἐκκλησία δέχεται **τρεῖς ἀφέσεις ἁμαρτιῶν: πρώτη ἄφεση ἁμαρτιῶν εἶναι ἡ τοῦ Βαπτίσματος, δεύτερη ἡ τῆς μετανοίας καί ἐξομολογήσεως καί τρίτη ἡ μετά θάνατον διά τῶν εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας καί τῶν εὐποιϊῶν**. Ἐπί τοῦ προκειμένου γράφει ὁ **Μητροπολίτης Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου π. Ἱερόθεος**: «*Ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν στήν Ὀρθόδοξη Παράδοση εἶναι ἀπαλλαγή ἀπό τήν κόλαση καί τήν τιμωρία. Καί αὐτή ἡ ἄφεση γίνεται μέ τρεῖς τρόπους καί σέ τρεῖς διαφόρους χρόνους. Ἡ πρώτη κατά τόν καιρό τοῦ Βαπτίσματος, ἡ δεύτερη μετά τό Βάπτισμα, διά τῆς ἐπιστροφῆς καί τοῦ πένθους κατά τήν παροῦσα ζωή, καί ἡ τρίτη μετά τόν θάνατο, διά τῶν εὐχῶν καί εὐποιϊῶν καί ὅσων ἐπιτελεῖ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ*» (Μητροπολίτου Ναυπάκτου καί Ἁγίου Βλασίου π. Ἱεροθέου, Ἡ ζωή μετά θάνατον, Δ΄ ἔκδοση, Ἱερά Μονή Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), Λεβάδεια 1997, σελ. 196).

4. Μερική κρίση

Ἡ ψυχή μετά τήν ἔξοδό της ἀπό τό σῶμα φέρει τούς τύπους καί τό ποιόν τῆς

ἐνσώματης ζωῆς της. Γίνεται ἡ λεγομένη μερική κρίση σύμφωνα μέ τά ἔργα της,**ἡ ὁποία μερική κρίση εἶναι προσωρινή κατάσταση μέχρι τήν τελική, ὁριστική κρίση.** Ὁ **Π. Τρεμπέλας** λέγει ὅτι «*ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ἐγχαράσσεται μόνιμος χαρακτήρ ἐν τῇ ψυχῇ καθιστῶν εὐδιάκριτον τήν ποιότητα αὐτῆς*» (Π. Ν. Τρεμπέλα, ὅπ. π., σελ. 375). Ὁ **ἅγιος Ἰουστῖνος Πόποβιτς** γράφει στήν Δογματική του: «*Οἱ ψυχές τῶν τεθνεώτων εἰσέρχονται στήν μετά θάνατον ζωή μέ ὁλόκληρο τό περιεχόμενό τους "τά δέ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν". Εἰσέρχονται μέ ὅλους τούς λογισμούς καί τά συναισθήματα, μέ ὅλες τίς ἀρετές καί τά πάθη, μέ ὅλα τά προτερήματα καί τά ἐλαττώματα, μέ ὁλόκληρο τόν ἠθικό τους κόσμο. Καί ὅπως αὐτές εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς ἐξῆλθαν τοῦ σώματος καί τῆς ἐπίγειας ζωῆς κρίνονται στή μερική κρίση καί καθορίζεται ἡ προσωρινή τους κατάσταση στή μεταθανάτιο ζωή, ἡ κατάσταση ἀπό τή μερική μέχρι τή Φοβερά Κρίση*» (Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς, *Δογματική*, μετάφραση Ἄρης Ἠλ. Γεωργόπουλος, Ἱερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Ἅγιον Ὄρος 2019, σελ. 921).

Μάλιστα ὁ **ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος** γράφει ὅτι **ἡ φιλόθεη καί ἐνάρετη ψυχή εὐθύς μετά τόν χωρισμό της ἀπό τό σῶμα συναισθάνεται τήν μακαριότητα πού τήν ἀναμένει** (μετάφραση Ἰγνατίου Σακαλῆ): «*Δέχομαι τούς λόγους τῶν σοφῶν, ὅτι κάθε ἐνάρετη καί φιλόθεη ψυχή, μόλις ἀπαλλαγεῖ ἀπό τό σῶμα μέ τό ὁποῖον εἶναι συνδεδεμένη, ἔρχεται εὐθύς εἰς συναίσθησιν τῆς καλοτυχίας πού τήν περιμένει καί ἀρχίζει νά τήν θαυμάζει, ἐπειδή ἐκεῖνο πού ἔφερε ἐμπόδια ἔχει καθαρισθῆ ἤ ἔχει ἀπορριφθῆ ἤ ἔχει πάθει ὁ,τιδήποτε ἄλλο, τέλος πάντων. Αἰσθάνεται τότε μίαν θαυμασίαν ἡδονήν. Χαίρεται καί φαιδρή προχωρεῖ πρός τόν Κύριόν της, ὡσάν νά ἔχει ξεφύγῃ ἀπό τήν ζωήν αὐτήν, ὅπως κανένα δεσμωτήριον, καί νά ἔχῃ ἀποτινάξει τά δεσμά, πού τήν ἐβάρυναν καί ἔσυραν πρός τά κάτω τά πτερά τοῦ νοῦ. Καί ὡσάν μέ τήν φαντασίαν ἀπολαμβάνει τήν μακαριότητα πού ἁπλώνεται ἐμπρός της*». (Γρηγορίου Θεολόγου, Εἰς Καισάριον τόν ἀδελφόν αὐτοῦ 21, 5-10, μετάφραση Ἰγνατίου Σακαλῆ, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1980, σελ. 417 καί 419). **Εἶναι βάσιμον νά ὑποθέσεουμε ὅτι ἡ φαύλη ψυχή ἔχει τά ἀκριβῶς ἀντίθετα βιώματα.**

Τήν μερική κρίση θά ἀκολουθήσει ἡ τελική καί ὁριστική κρίση τήν ἔσχατη ἡμέρα τῆς Δευτέρας Παρουσίας τοῦ Χριστοῦ.

5. Τρόποι βοηθείας τῶν τεθνεώτων

Παρ' ὅλο ὅτι μετά τόν θάνατο ὁ καιρός τῆς μετανοίας πέρασε ἀνεπιστρεπτί, ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ὑποστηρίζει ὅτι τά μνημόσυνα, οἱ Θεῖες Λειτουργίες, οἱ ἀτομικές προσευχές καί οἱ ἐλεημοσύνες τῶν ζώντων ὠφελοῦν τά μέγιστα τίς ψυχές τῶν τεθνεώτων.

Ὁ **ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλός** λέει μέ τρόπο ἁπλό ἀλλά καί συνοπτικό στήν Τέταρτη Διδαχή του: «*Ἂν ἀγαπᾶτε τούς ἀποθαμμένους, κάμνετε ὅ,τι ἠμπορεῖτε διά τήν ψυχήν των ˙συλλείτουργα, μνημόσυνα, νηστείας, προσευχάς, ἐλεημοσύνας*».

Μεγάλη εἶναι ἡ ὠφέλεια τῶν ψυχῶν πού μνημονεύονται στή Θεία Λειτουργία. Ἐπ'αὐτοῦ εἶναι σύμφωνη ὅλη ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως ἔχει γραφεῖ, «*ὅλοι οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας τό κυριότερο πού συνιστοῦν γιά τήν ἀνάπαυση τῶν κεκοιμημένων μας νά μνημονεύονται τά ὀνόματά τους κατά τήν τέλεση τοῦ ἁγιωτάτου Μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας*». (Ἀβραάμ Μ. Κοκάλη, *Ἡ φροντίδα μας γιά τούς κεκοιμημένους*, ἐκδ. Σωτήρ, Ἀθῆναι 2014, σ. 16).

Ὁ **ἅγιος Νικόλαος ὁ Καβάσιλας** γράφει στό ἔργο του *Εἰς τήν θείαν Λειτουργίαν*: «*Ἀπό ὅλα ὅσα ἔχουν λεχθῆ συνάγεται ἐκεῖνο, ὅτι ὅλα ὅσα πραγματοποιοῦνται στήν ἱερά τελετή εἶναι κοινά καί σέ ζωντανούς καί σέ ἀποθανόντας*» (Νικολάου Καβάσιλα, *Εἰς τήν θείαν Λειτουργίαν* ΜΔ 4, μετάφρασις Παναγιώτη Χρήστου, ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη 1979, σελ. 207). «*Ὁ Χριστός*», κατά τόν ἱερό Πατέρα, «*μεταδίδει τόν ἑαυτόν του καί σ' αὐτούς (τούς νεκρούς) μέ τόν τρόπο πού αὐτός γνωρίζει*» (Νικολάου Καβάσιλα, ὅ.π., σελ. 201). Καί ἐπίσης ἡ μετάληψη τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ παράδεισος γιά τούς κεκοιμημένους: «*Τώρα ὅμως αὐτό πού προμηθεύει στούς ἐκεῖ εὑρισκομένους κάθε ἀπόλαυσι καί μακαριότητα, ὅπως καί ἄν τό εἰπῆς, εἴτε παράδεισο εἴτε κόλπους τοῦ Ἀβραάμ εἴτε τόπους καθαρούς ἀπό κάθε λύπη καί ὀδύνη, καί φωτεινούς καί χλοερούς καί ἀναψυκτικούς, εἴτε βασιλεία καθ' ἑαυτή, δέν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά αὐτό τό ποτήριο καί αὐτός ὁ ἄρτος*» (Νικολάου Καβάσιλα, ὅ.π., σελ. 209).

Γιά τήν **ὠφέλεια καί τή σημασία τῶν μνημοσύνων** διαφωτιστικός εἶναι ὁ *Λόγος περί ἐξόδου ψυχῆς* τοῦ **ἁγίου Μακαρίου**. Κάποτε ὅ ἅγιος Μακάριος ρώτησε τούς Ἀγγέλους πού τόν ἀκολουθοῦσαν στήν ἔρημο: «*Ἐπειδή ἀπό τούς Ἁγίους Πατέρες μᾶς δόθηκε τό νά τελοῦμε μνήμη τῶν κεκοιμημένων κατά τήν τρίτη, τήν ἐνάτη καί τήν τεσσαρακοστή ἡμέρα,* ***ποιό εἶναι τό ὄφελος γιά τόν κεκοιμημένο;*** *Ὁ Ἄγγελος ἀπάντησε: "ὁ Θεός δέν ἐπιτρέπει νά γίνεται τίποτε τό μή ἀπαραίτητο καί ἀνώφελο στήν Ἐκκλησία Του. Γιατί, ὅταν κατά τήν τρίτη ἡμέρα τελεῖται μνημόσυνο στήν ἐκκλησία, τότε ἡ ψυχή τοῦ τεθνεῶτος λαμβάνει παρηγοριά ἀπό τόν Ἄγγελο γιά τή λύπη της λόγῳ τοῦ χωρισμοῦ ἀπό τό σῶμα. Λαμβάνει παρηγοριά ἐπειδή γιά χάρη της τελεῖται στήν Ἐκκλησία δέηση καί προσφορά λαμβάνει ἔτσι ἡ ψυχή τήν ἀγαθή ἐλπίδα. Γιατί κατά τήν διάρκεια τῶν δύο προηγουμένων ἡμερῶν ἐπιτρέπεται στήν ψυχή νά ἐπισκεφθεῖ ὅποιο μέρος θελήσει συνοδείᾳ τῶν Ἀγγέλων. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ φιλοσώματος ψυχή, περιφέρεται ἄλλοτε γύρω ἀπό τήν οἰκία πού ἀποχωρίστηκε ἀπό τό σῶμα της, ἄλλοτε στόν τάφο πού ἐκεῖνο εἶναι θαμμένο. Ἔτσι περιφέρεται σάν πουλί ψάχνοντας τήν φωλιά του. Ἡ ἀρετωθεῖσα ψυχή, πάλι πηγαίνει στά μέρη ὅπου ἐνάσκησε τήν ἀρετή. Κατά τήν τρίτη ἡμέρα, Ἐκεῖνος ὁ Ὁποῖος ἀναστήθηκε ἐκ νεκρῶν ὁρίζει στήν κάθε χριστιανική ψυχή, σύμφωνα μέ τό παράδειγμα τῆς*

ἀναστάσεώς Του, νά ἀνεβεῖ στούς οὐρανούς ὥστε νά προσκυνήσει τόν Θεό τῶν πάντων. Ἐξ αὐτοῦ εἶναι πολύ σωστή ἡ συνήθεια τῆς Ἐκκλησίας νά τελεῖ μνημόσυνο τήν τρίτη ἡμέρα. Μετά τήν προσκύνηση τοῦ Θεοῦ διατάσσεται νά ἐπιδειχθοῦν στήν ψυχή οἱ ποικίλες καί τερπνές εὐφροσύνες καί τά κάλλη τοῦ παραδείσου. Ὅλα αὐτά ἡ ψυχή τά ἀντικρίζει γιά ἕξι ἡμέρες, θαυμάζοντας καί δοξάζοντας τόν Δημιουργό τοῦ παντός, τόν Θεό. Βλέποντας ὅλα αὐτά, ἀλλάζει καί λησμονεῖ τήν θλίψη πού εἶχε κατοικώντας στό σῶμα. Ὡστόσο, ἄν εἶναι ἔνοχη ἁμαρτιῶν, βλέποντας ὅλα αὐτά στενάζει καί ἀνακράζει λέγοντας: "Ἀλλοίμονο μου! Πόσα ἀμέλησα σέ ἐκεῖνον τόν κόσμο, προσβλέποντας μόνον στήν ἱκανοποίηση τῶν παθῶν μου, διήνυσα τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς μου ἐν ἀκηδίᾳ καί δέν ὑπηρέτησα τόν Θεό ὅπως θά ἔπρεπε, ὥστε νά ἀξιωθῶ αὐτῶν τῶν χαρίτων καί αὐτῆς τῆς δόξης. Ἀλλοίμονο σέ μένα τήν ταλαίπωρη!"... Καί μετά ἀπό τήν παραμονή ἕξι ἡμερῶν σέ ὅλες τίς εὐφροσύνες τῶν δικαίων, οἱ Ἄγγελοι τήν ἐπιστρέφουν πάλι νά προσκυνήσει τόν Θεό. Ὡς ἐκ τούτου, ὀρθά πράττει ἡ Ἐκκλησία τελώντας μνημόσυνο τήν ἕνατη ἡμέρα. Μετά τήν δεύτερη προσκύνηση, ὁ Δεσπότης προστάζει νά μεταφερθεῖ ἡ ψυχή στήν κόλαση καί νά τῆς ἐπιδειχθοῦν ἐκεῖ ὅλα τά μέρη τῶν μαρτυρίων, τά ποικίλα μέρη τῆς κολάσεως καί τά πολυποίκιλα μαρτύρια τῶν ἀθέων, κατά τά ὁποῖα οἱ ψυχές τῶν ἁμαρτωλῶν ὀδύρονται, ἐκεῖ ὅπου ἀκούγεται ὁ τριγμός τῶν ὀδόντων. Σέ ἐκεῖνα τά μέρη ἡ ψυχή περιφέρεται τριάντα ἡμέρες, τρέμοντας νά μήν καταδικασθεῖ καί ἡ ἴδια σέ ἐγκλεισμό σέ ἐκείνην τήν φυλακή. Τήν τεσσαρακοστή ἡμέρα ἡ ψυχή πάλι φέρεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καί τότε ὁ Κριτής ὁρίζει στήν ψυχή τό μέρος πού τῆς ἁρμόζει κατά τά ἔργα της. Ὡς ἐκ τούτου, καί πάλι ὀρθά ἡ Ἐκκλησία τελεῖ μνημόσυνο ὑπέρ τῶν κεκοιμημένων τήν τεσσαρακοστή ἡμέρα» (Μακαρίου Αἰγυπτίου, *Λόγος περί ἐξόδου ψυχῆς*, PG 34,385D-392B. Παρατίθεται στήν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα Δογματική τοῦ Ἁγίου Ἰουστίνου Πόποβιτς στίς σελ. 930-931).

Βέβαια ὁ μακαριστός καθηγητής Π. Τρεμπέλας ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ὠφέλεια ἀπό τά μνημόσυνα εἶναι περιορισμένη. (Π. Ν. Τρεμπέλα, ὅ.π., σελ. 411). Ὅμως ἡ ἐμπειρία τῶν ἁγίων καί ἡ διδασκαλία τῶν Πατέρων συνηγορεῖ ὑπέρ τῆς ἐλαφρύνσεως ἀκόμη καί ὑπέρ τῆς ἀπαλλαγῆς τῆς κολάσεως μέσω τῶν μνημοσύνων, προσευχῶν, Λειτουργιῶν καί ἀγαθοεργιῶν. Εἶναι ἀρκετά σύνηθες τό γεγονός τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπό τήν κόλαση μέσω τῶν ἀνωτέρω τρόπων βοηθείας τῶν τεθνεώτων. Αἴφνης ὁ μακαριστός καθηγητής Νῖκος Ματσούκας γράφει στή Δογματική του: «Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ δέν ὑπόκειται σέ κανένα νόμο, ἄν ἡ ψυχή τόν ζητάει καί τόν θέλει. Τό ἔλεός του εἶναι ἀπροσμέτρητο. Αὐτό τό νόημα ἔχουν οἱ εὐχές καί τά μνημόσυνα. Πέρα ἀπό ὅσα λένε οἱ λόγιοι πατέρες, καί ἡ ἁπλή ἀσκητική παράδοση κινεῖται στήν ἴδια γραμμή τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας. Σύμφωνα μέ μιά διήγηση ἕνας γιατρός, ὀνόματι Ἰοῦστος, ἔκλεψε χρήματα, καί σάν πέθανε πῆγε στήν κόλαση. Στά ὄνειρα τοῦ ἀδελφοῦ του παραπονιόταν πώς περνοῦσε ἄσκημα. Μετά τριάντα λειτουργίες γλίτωσε τήν κόλαση! Παρουσιάστηκε στόν ἀδελφό του, κατ' ὄναρ καί πάλι, καί τοῦ εἶπε πώς ἦταν καλά. (*Εὐεργετινός*, τόμος Β', Ἀθῆναι 1958, σελ.77-79 καί Νίκου Α. Ματσούκα, Δογματική καί συμβολική θεολογία Β, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη

1985, σελ. 547)

Ἐπίσης θά καταθέσουμε τρεῖς θαυμαστές διηγήσεις γιά τήν ἀπαλλαγή ἀπό τήν κόλαση ὁρισμένων δυσσεβῶν προσώπων πού ἀναφέρει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: «Γιατί ὅμως τό πρᾶγμα θεωρεῖται δυσβάστακτο; Μήπως ἡ πρωτομάρτυς δέν ἔσωσε τήν Φαλκονίλλα μετά τό θάνατό της; Βέβαια θά ἰσχυρισθεῖς ἴσως ὅτι αὐτή τό ἔκανε μέ τήν ἀξία της, ἐπειδή ἦταν πρωτομάρτυς καί ἔπρεπε νά εἰσακουσθεῖ ἡ δέησή της. Ἐγώ ὅμως ὡς ἀπάντηση σ’ αὐτό λέω˙ καλά ἔπραξε ἡ πρωτομάρτυς ἐκεῖ. Πρόσεξε ὅμως γιά χάρη τίνος ἔγινε ἡ παράκληση˙ ὅτι δηλαδή ἔγινε γιά χάρη μιᾶς Ἑλληνίδας καί εἰδωλολάτρισσας, πού ἐργαζόταν σέ ἐντελῶς βέβηλο καί ξένο κύριο. Ἐνῶ ἐδῶ ἕνας πιστός ἀπευθύνεται στόν ἴδιο Κύριο γιά χάρη ἄλλου πιστοῦ. Βάλε λοιπόν τό ἕνα δίπλα στό ἄλλο, γιά νά δεῖς ἄν συγκρίνονται, καί δέν θά σοῦ μείνει ἀμφιβολία» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὅ.π., σελ.165).

Ἡ δεύτερη διήγηση: «Σέ ἄλλον πάλι ἀπό τούς θεοφόρους πατέρες, πού εἶχε κάποιο μαθητή πού ζοῦσε ζωή ἄτακτη, ὅταν αὐτός ἔφτασε στό τέλος τῆς ζωῆς του ἀπό ἀπερισκεψία, ὁ πολυεύσπλαχνος καί φιλόψυχος Κύριος, ἐπειδή ὁ γέροντας τόν παρακάλεσε μέ δάκρυα, τοῦ φανέρωσε ὅτι θά τόν κάψει στή φλόγα μέχρι τόν λαιμό, ὅπως τόν πλούσιο τῆς παραβολῆς τοῦ Λαζάρου. Ἐπειδή ὅμως μετά ἀπό αὐτό ὁ ἅγιος κατέβαλε μεγάλο κόπο παρακαλώντας τό Θεό μέ δάκρυα, ὁ Θεός τοῦ φανέρωσε ὅτι θά τόν βάλει στή φλόγα μέχρι τή ζώνη. Στή συνέχεια, ἀφοῦ καί πάλι ὁ ἅγιος κατέβαλε ἀλλεπάλληλες προσπάθειες, ἔδειξε στό γέροντα σέ ὀπτασία ὅτι εἶναι τελείως ἐλεύθερος καί ἀπαλλαγμένος ἀπό τή φωτιά τῆς κολάσεως» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὅ.π., σελ.167).

Ἡ τρίτη διήγηση: «Πρέπει λοιπόν μαζί μ’ αὐτούς νά θυμηθοῦμε καί ἄλλες ἱστορίες. Ὁ Γρηγόριος λοιπόν ὁ Διάλογος, ἐπίσκοπος τῆς παλαιᾶς Ρώμης, ἄνδρας, ὅπως ὅλοι γνωρίζουν, ξακουστός σέ ἁγιωσύνη καί γνώση, μέ τόν ὁποῖο, λένε, ὅτι, ὅταν λειτουργοῦσε, συλλειτουργοῦσε οὐράνιος καί θεῖος ἄγγελος, καθώς κάποτε περπατοῦσε στό λιθόστρωτο, σταμάτησε ἐπίτηδες καί ἔκανε μακρά προσευχή στόν φιλόψυχο Κύριο γιά τή συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ βασιλιᾶ Τραϊανοῦ. Καί ἀμέσως φωνή πού ἦρθε ἀπό τό Θεό σ’ αὐτόν ἄκουσε νά τοῦ λέει τά ἑξῆς. “Ἄκουσα τήν προσευχή σου, λέει, καί δίνω συγχώρηση στόν Τραϊανό˙ ἐσύ ὅμως νά μή ἐξακολουθήσεις νά μοῦ προσφέρεις προσευχές γιά ἀσεβεῖς.” Ὅτι αὐτό εἶναι ἀληθινό καί ἀναμφισβήτητο, μάρτυρας εἶναι ὁλόκληρη ἡ Ἀνατολή καί ἡ Δύση. Νά λοιπόν αὐτό εἶναι ἀνώτερο ἀπό τή Φαλκονίλλα. Γιατί ἐκείνη δέν ἔγινε αἰτία κακοῦ σέ κανέναν, ἐνῶ αὐτός προκάλεσε τόν πικρό θάνατο πολλῶν μαρτύρων» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, ὅ.π., σελ.177). Διαπιστώνουμε ἀπό αὐτές τίς τρεῖς διηγήσεις τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ ὅτι ὁ Θεός μέ τίς προσευχές τῶν ἁγίων ἐλευθερώνει καί ἀπαλλάσσει ἀπό τήν κόλαση ἀμελεῖς, ἀσεβεῖς ἀκόμη καί θεομάχους, ὅπως ἦταν ὁ αὐτοκράτορας Τραϊανός.

Ἀκόμη θά ἀναφέρουμε ὅσα γράφει ἐπί τοῦ προκειμένου θέματος τό Τριώδιον τό

Ψυχοσάββατον πρό τῆς Ἀπόκρεω: «*Ὅτι δέ ὠφελεῖ τάς ψυχάς τά ὑπέρ αὐτῶν γινόμενα, δῆλον μέν καί ἐξ ἄλλων πολλῶν, ἀλλά δή καί ἐκ τῆς κατά τόν ἅγιον Μακάριον ἱστορίας. Ὅς ἀνδρός ἀσεβοῦς Ἕλληνος ξηρόν κρανίον, κατά τήν ὁδόν παριών (=περνώντας) εὑρηκώς, ἤρετο (=ρώτησε). Εἴ τινά ποτε ἐν Ἅδῃ παραμυθίας (=παρηγοριᾶς) αἴσθησιν ἔχουσι; Τό δέ ἀπεκρίνατο, πολλήν αὐτούς ἔχειν ἄνεσιν, ἡνίκα (=ὅταν) ὑπέρ τῶν κεκοιμημένων εὔχῃ (=προσεύχεσαι), Πάτερ, εἰπόν. Ἦν γάρ τοῦτο ποιῶν ὁ μέγας, καί δεόμενος τοῦ Θεοῦ (=παρακαλοῦσε τόν Θεό), μαθεῖν ἐφιέμενος (=θέλοντας νά μάθει), εἰ ὠφέλειά τις τοῖς προκεκοιμημένοις ἐντεῦθεν ἐγίνετο. Ἀλλά καί Γρηγόριος ὁ Διάλογος διά προσεχῆς, τόν βασιλέα Τραϊανόν σέσωκεν ἀκούσας παρά Θεοῦ, μή ἄλλοτέ ποτε αὐτόν ὑπέρ ἀσεβοῦς δεηθῆναι (=νά μή παρακαλέσει).Ναί μήν (=βεβαίως) τόν καί θεοστυγῆ (=θεομίσητο) Θεόφιλον, Θεοδώρα ἡ Βασιλίς, διά τῶν ἁγίων καί ὁμολογητῶν Ἀνδρῶν, τῶν βασάνων ἐξήρπασε καί διέσωσεν, ὡς ἱστόρηται*» (Τριώδιον, Σαββάτον πρό τῆς Ἀπόκρεω).

Προσέτι ἄς ἀναφέρουμε καί δύο διηγήσεις ἀπό τήν ζωή τοῦ **Γέροντα Ἰωσήφ τοῦ ἡσυχαστοῦ** πού δείχνουν ὅτι οἱ προσευχές τῶν ἱερέων, τῶν μοναχῶν ἀκόμη καί τῶν λαϊκῶν, τῶν ἁπλῶν χριστιανῶν μποροῦν νά βγάλουν πρόσωπα ἀπό τήν κόλαση. Ἡ πρώτη διήγηση: «Πῆγε, λοιπόν, κι ὁ Γέροντας ρωτοῦσε γιὰ ὅλους τους παλιοὺς ἐκεῖ. Πῶς ρωτᾶμε, ἂν ἔλθει κάποιος ἀπ’ τὸ χωριό μας; Τί κάνει ὁ τάδε; Τί κάνει ὁ τάδε; Ὅλα αὐτά. Ἔτσι ρώταγε κι ὁ Γέροντας Ἰωσήφ, νὰ ‘χοῦμε τὴν εὐχούλα του. Μεγάλος ἀγωνιστής. Και μεγάλος πατριώτης. Καὶ ἔφτασαν σὲ κάποιον καὶ λέει:

– Αὐτὸς τί κάνει;

Ἦταν λίγο δυσκολεμένος.

– Αὐτός, λέει, Γέροντα, πέθανε χωρὶς νὰ ἐξομολογηθεῖ. Καὶ μᾶς ἄφησε μεγάλη στενοχώρια.

Τὸν κοίταξε καλὰ-καλὰ ὁ Γέροντας, διεισδυτικὰ καὶ μὲ νόημα, ἐμβλέψας, ποὺ λέει τὸ Εὐαγγέλιο, καὶ τί τοῦ λέει;

– Ἀδελφὲ δὲν ἔχεις δίκαιο. Ἐξομολογήθηκε ὁ Κώστας.

[…]

– Πῶς ἐξομολογήθηκε;

– Πρὶν φύγει μοῦ ἔγραψε ἕνα γράμμα. Καὶ μοῦ τὰ ἔγραψε ὅλα. Ὅλα! Κι ἐγώ, ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ τὰ ‘γράψε καὶ ἔριξε τὸ γράμμα, ὁ Θεὸς τὸν εἶχε συγχωρέσει. Τὸ εἶδα ἐγώ. Κι ὅταν πῆρα τὸ γράμμα καὶ τὸ διάβασα, τὸν συγχώρεσα κι ἐγώ.

Θὰ μοῦ πεῖς, “Γιατί τὰ κάνει αὐτὰ ὁ Θεός”; Μὰ ὁ Θεὸς τρώγεται, ρὲ παιδιά, νὰ Τοῦ δώσουμε μία ἀφορμή…

Καταλαβαίνετε πῶς τρώγεται; Τρώγεται! Τρώγεται!

Κι ἄλλη φορᾶ, πάλι ὁ Γέροντας, ἂς τὸ ποῦμε κι αὐτό, δὲν πειράζει, ὅλα μὲς στὴν ἴδια Χάρη εἶναι, εἶδε στὸ ὕπνο του ὁ Γέροντας Ἰωσήφ, ποὺ ἦταν ἀκόμη στὸ Ἅγιο Ὄρος, ἔτι ζῶν, δηλαδή, τὸν παπὰ τοῦ χωριοῦ του, ὁ ὁποῖος εἶχε πεθάνει. Καὶ τί τοῦ λέει;…

– Γέροντα Ἰωσήφ, νὰ σοῦ πῶ κάτι. Ὅταν ἤμουνα στὴ γῆ, πίστευα πὼς μόνο οἱ προσευχὲς τῶν ἱερέων, βγάζουν ἀνθρώπους ἀπ’ τὴν κόλαση καὶ συγχωρᾶνε ἁμαρτωλούς. Τώρα ἐδῶ πού ἦρθα, ξέρεις τί βλέπω; Ὄχι μόνο οἱ προσευχὲς τῶν ἱερέων, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητες, σίγουρα, ἀλλὰ καὶ οἱ προσευχὲς τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων βγάζουν ἀνθρώπους ἀπό τὴν κόλαση. Γιατί; Γιατί ὁ Χριστὸς ἀφορμὴ καὶ αἰτία ζητάει καὶ τρώγεται νὰ Τοῦ δώσουμε αὐτὴ τὴν ἀφορμὴ νὰ συγχωρέσει καὶ νὰ βάλει στὸν Παράδεισο.

Καταλάβατε ὅτι χάνουμε τὴν ψυχή μας τζάμπα ἀπὸ τὴν ἀμέλεια καὶ τὴν ἀδιαφορία;

Τόσο ἐνδιαφέρεται ὁ Χριστός. Τόσο μᾶς ἀγαπάει. Καὶ τόσα μᾶς προσφέρει». (Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ἀρχιμανδρίτη, π. Ἀνανία Κουστένη, *Λόγοι γιὰ τὸν Ἅγιο Νεκτάριο*, τόμος Δ’, τῶν ἐκδόσεων Ἀκτή).

Ἡ δεύτερη διήγηση: «Ὁ ἁγιασμένος Γέροντας (ὁ π. Ἰωσήφ ὁ ἡσυχαστής) εἶχε μιά ἐξαδέλφη, τήν Κατερίνα, ἡ ὁποία ὅταν ἦτο στόν κόσμο, καρόϊδευε τούς παπάδες καί τούς ψάλτες: πῶς διάβαζαν, πῶς ἔψαλλαν, πῶς περπατοῦσαν καί γελοῦσε. Ἄν καί ἡ ζωή της δέν ἦτο καθόλου καλή, ἐν τούτοις αὐτός τήν ἀγαποῦσε πολύ.

Ἔμαθε λοιπόν πώς ἡ ξαδέλφη του, πολύ νέα κοπέλα, πέθανε καί μάλιστα ὄχι καλά. Ὅταν ἔφθασε στίς τελευταῖες στιγμές της, ὁ Θεός τήν παραδειγμάτισε, γιά νά δείξει στούς οἰκείους καί συγγενεῖς της ὅτι ἡ συμπεριφορά της δέν ἦτο σωστή.

Ἔτσι, ὅταν πέθαινε, ἔβγαζε φωνές, ἔκανε διαφόρους μορφασμούς καί κινήσεις ἄσχημες καί πάνω σ’αὐτά τά χάλια ξεψύχησε. Ὁ Γέροντας σάν τό ἔμαθε ἄρχισε τά κλάματα. Δέν ἔκλαιγε, πού πέθανε ἡ ἐξαδέλφη του, ἀλλά γιατί κολάσθηκε.

Ἀπό ἐκείνη τήν ἡμέρα ἄρχισε συνεχῆ νηστεία καί προσευχή γι’αὐτήν, μά γιά πολύ καιρό τήν ἔβλεπε στό σκοτάδι.

Μιά φορά, ἐνῶ προσευχόταν στήν καλύβα του, εἶδε ζωντανά τήν ἐξαδέλφη του νά ἀνεβαίνῃ ἀπό τήν κόλασι στόν οὐρανό, γεμάτη χαρά, κρατῶντας ἕνα κλαδί ἐλιᾶς στό χέρι καί νά φωνάζῃ:

–Σήμερα εἶναι ἡ μεγάλη μου ἡμέρα. Τώρα πηγαίνω “εἰς φωτεινόν οἴκημα καί λαμπρόν παλάτιον”.

Τῆς φωνάζει ὁ ὅσιος Γέροντας Ἰωσήφ:

–Κατερίνα, τί ἔπαθες;

–Σήμερα εἶναι ἡ μεγάλη μου ἡμέρα!

Αὐτό φανερώνει ὅτι μέ τά πολλά κομποσχοίνια καί τίς νηστεῖες τοῦ Γέροντος, ἡ Κατερίνα ἐλευθερώθηκε ἀπό τά δεσμά τῆς κολάσεως! Πράγματι, “πολλά ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη”!» (Ἀπό τό βιβλίο τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Στεφάνου Κ. Ἀναγνωστοπούλου, *Ἡ “εὐχή” μέσα στόν κόσμο*, ΣΤ΄ ἔκδοσις, Πειραιάς 2017, σελ. 35-36).

Θά ἀντείπει κανείς πῶς εἶναι δυνατή ἡ τοιαύτη μεταβολή (ἀπό τήν κόλαση στόν παράδεισο), ἐφ’ ὅσον ὅπως ἔχουμε ἤδη πεῖ ἡ μεταθανάτια κατάσταση εἶναι ἀνεπίδεκτη μεταβολῆς; Δέν εἶναι αὐτό κραυγαλαία ἀντίφαση; Ἡ μόνη δυνατή ἀπάντηση εἶναι ὅτι **ὁ Θεός δέν δεσμεύεται ἀπό τίποτε!** Οὔτε ἀπό τήν περιορισμένη λογική καί ἀντιληπτική μας δυνατότητα. Τό ἔλεος του εἶναι ἄφατο καί μή ὑποκείμενο σέ περιορισμούς, πολλῷ μᾶλλον στήν ἀνθρώπινη γνωστική ἱκανότητα. Ὁ ἄκτιστος Θεός εἶναι ἀκαταλήπτως διαφορετικός ἀπό τόν κτιστό ἄνθρωπο! Ὅπως ἔχει γραφεῖ: «*Τό λοιπόν γίνεται ἐλευθερία καί λύτρωσις, ἀλλά δέν ἠμποροῦμεν καί νά τό ἠξεύρομεν...τοῦτο τό ἠξεύρει ὁ ἀλάνθαστος Θεός*» (Γρηγορίου ἱερομον. Χίου, *Σύνοψις θείων δογμάτων*. Παρατίθεται στό Χρήστου Ἀνδρούτσου, Δογματική, Δευτέρα ἔκδοσις, ἐκδοτικός οἶκος Ἀστήρ, Ἀθῆναι 1956, σελ. 435).

6. Οἱ παραινέσεις τοῦ ἁγίου Παϊσίου τοῦ Ἁγιορείτου γιά τούς κεκοιμημένους

Θά κλείσουμε τήν παροῦσα ἐργασία ἀναφερόμενοι στή διδασκαλία τοῦ ἁγίου Παϊσίου τοῦ Ἁγιορείτου γιά τούς κεκοιμημένους. Ἐδῶ δέν μποροῦμε νά ἀναφέρουμε ὁλόκληρη τή διδασκαλία του. Θά ἐρανισθοῦμε ἀπό τό βιβλίο Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, ***Λόγοι, Δ, Οἰκογενειακή ζωή***, Ἱερόν Ἡσυχαστήριον Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης 2002 ὁρισμένα χωρία καί περικοπές, τίς ὁποῖες θά παραθέσουμε. Ὁ ἐνδιαφερόμενος, ἄν θέλει, ἄς διαβάσει ὁλόκληρο τό Κεφάλαιο 3 τοῦ Ἕκτου Μέρους, τό ὁποῖο κεφάλαιο ἐπιγράφεται *Ἡ μετά θάνατον ζωή*.

–Γέροντα, οἱ ὑπόδικοι νεκροί μποροῦν νά προσεύχωνται;

–Ἔρχονται σέ συναίσθηση καί ζητοῦν βοήθεια, ἀλλά δέν μποροῦν νά βοηθήσουν τόν ἑαυτό τους. Ὅσοι βρίσκονται στόν Ἅδη μόνον ἕνα πράγμα θά ἤθελαν ἀπό τόν Χριστό: νά ζήσουν πέντε λεπτά, γιά νά μετανοήσουν. Ἐμεῖς πού ζοῦμε, ἔχουμε περιθώρια μετανοίας, ἐνῶ οἱ καημένοι οἱ κεκοιμημένοι δέν μποροῦν πιά μόνοι τους νά καλυτερεύσουν τήν θέση τους, ἀλλά περιμένουν ἀπό μᾶς βοήθεια. Γι’αὐτό ἔχουμε χρέος νά τούς βοηθοῦμε μέ τήν προσευχή μας.

Μοῦ λέει ὁ λογισμός ὅτι μόνον τό δέκα τοῖς ἑκατό ἀπό τούς ὑπόδικους νεκρούς βρίσκονται σέ δαιμονική κατάσταση καί, ἐκεῖ πού εἶναι, βρίζουν τόν Θεό, ὅπως οἱ δαίμονες. Δέν ζητοῦν βοήθεια, ἀλλά καί δέν δέχονται βοήθεια...Οἱ ἄλλοι ὅμως ὑπόδικοι, πού ἔχουν λίγο φιλότιμο, αἰσθάνονται τήν ἐνοχή τους, μετανοοῦν καί ὑποφέρουν γιά τίς ἁμαρτίες τους. Ζητοῦν νά βοηθηθοῦν καί βοηθιοῦνται θετικά μέ τίς προσευχές τῶν πιστῶν. Τούς δίνει δηλαδή ὁ Θεός μιά εὐκαιρία, τώρα πού εἶναι ὑπόδικοι, νά βοηθηθοῦν μέχρι νά γίνει ἡ Δευτέρα Παρουσία. Καί ὅπως σ’αὐτήν τήν ζωή, ἄν κάποιος εἶναι φίλος μέ τόν βασιλιά, μπορεῖ νά μεσολαβήση καί νά βοηθήση ἕναν ὑπόδικο, ἔτσι καί ἄν εἶναι κανείς “φίλος” μέ τόν Θεό, μπορεῖ νά μεσολαβήση στόν Θεό μέ τήν προσευχή του καί νά μεταφέρη τούς ὑπόδικους νεκρούς ἀπό τήν μιά “φυλακή” σέ ἄλλη καλύτερη, ἀπό τό ἕνα “κρατητήριο” σέ ἕνα ἄλλο καλύτερο. Ἤ ἀκόμη μπορεῖ νά τούς μεταφέρει καί σέ “δωμάτιο” ἤ σέ “διαμέρισμα.”

Ὅπως ἀνακουφίζουμε τούς φυλακισμένους μέ ἀναψυκτικά κ.λ.π. πού τούς πηγαίνουμε, ἔτσι καί τούς νεκρούς τούς ἀνακουφίζουμε μέ τίς προσευχές καί τίς ἐλεημοσύνες πού κάνουμε γιά τήν ψυχή τους. Οἱ προσευχές τῶν ζώντων γιά τούς κεκοιμημένους καί τά μνημόσυνα εἶναι ἡ τελευταία εὐκαιρία πού δίνει ὁ Θεός στούς κεκοιμημένους νά βοηθηθοῦν, μέχρι νά γίνη ἡ τελική Κρίση. Μετά τήν δίκη δέν θά ὑπάρχη πλέον δυνατότητα νά βοηθηθοῦν.

Ὁ Θεός θέλει νά βοηθήση τούς κεκοιμημένους, γιατί πονάει γιά τήν σωτηρία τους, ἀλλά δέν τό κάνει, γιατί ἔχει ἀρχοντιά. Δέν θέλει νά δώση δικαίωμα στό διάβολο νά πῆ: “Πῶς τόν σώζεις αὐτόν, ἐνῶ δέν κοπίασε;”. Ὅταν ὅμως ἐμεῖς προσευχώμαστε γιά τούς κεκοιμημένους, Τοῦ δίνουμε τό δικαίωμα νά ἐπεμβαίνη. Περισσότερο μάλιστα συγκινεῖται ὁ Θεός, ὅταν κάνουμε προσευχή γιά τούς κεκοιμημένους παρά γιά τούς ζῶντες.

Γι’αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει τά κόλυβα, τά μνημόσυνα. Τά μνημόσυνα εἶναι ὁ καλύτερος δικηγόρος γιά τίς ψυχές τῶν κεκοιμημένων. Ἔχουν τή δύναμη καί ἀπό τήν κόλαση νά βγάλουν τήν ψυχή. Κι ἐσεῖς σέ κάθε Θεία Λειτουργία νά διαβάζετε κόλλυβο γιά τούς κεκοιμημένους. Ἔχει νόημα τό σιτάρι. “Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσία” (Α΄ Κορινθ. 15, 42)...

–Γέροντα, αὐτοί πού ἔχουν πεθάνει πρόσφατα ἔχουν μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπό προσευχή;

–Ἔμ, ὅταν μπαίνη κάποιος στή φυλακή, στήν ἀρχή δέν δυσκολεύεται πιό πολύ; Νά κάνουμε προσευχή γιά τούς κεκοιμημένους πού δέν εὐαρέστησαν στόν Θεό, γιά νά κάνη κάτι καί γι’αὐτούς ὁ Θεός.Ἰδίως, ὅταν ξέρουμε ὅτι κάποιος ἦταν σκληρός – θέλω νά πῶ, ὅτι φαινόταν σκληρός, γιατί μπορεῖ νά νομίζουμε ὅτι ἦταν σκληρός, ἀλλά στήν πραγματικότητα νά μήν ἦταν – καί εἶχε καί ἁμαρτωλή ζωή, τότε νά κάνουμε πολλή προσευχή, Θεῖες Λειτουργίες, Σαρανταλείτουργα γιά τήν ψυχή του καί νά δίνουμε ἐλεημοσύνη σέ φτωχούς γιά τήν σωτηρία τῆς ψυχῆς του, γιά νά εὐχηθοῦν οἱ φτωχοί “ν’ἁγιάσουν τά κόκκαλά του”, ὥστε νά καμφθῆ ὁ Θεός καί νά τόν ἐλεήση. Ἔτσι ὅ,τι δέν ἔκανε ἐκεῖνος, τό κάνουμε ἐμεῖς γι’αὐτόν. Ἐνῶ ἕνας ἄνθρωπος πού εἶχε καλωσύνη, ἀκόμη καί ἄν ἡ ζωή του δέν ἦταν καλή, ἐπειδή εἶχε καλή διάθεση, μέ λίγη προσευχή πολύ βοηθιέται.

Ἔχω ὑπ’ ὄψιν μου γεγονότα πού μαρτυροῦν πόσο οἱ κεκοιμημένοι βοηθιοῦνται μέ τήν προσευχή πνευματικῶν ἀνθρώπων. Κάποιος ἦρθε στό Καλύβι καί μοῦ εἶπε μέ κλάματα: “Γέροντα, δέν ἔκανα προσευχή γιά κάποιον γνωστό μου κεκοιμημένο καί μοῦ παρουσιάστηκε στόν ὕπνο μου.΄Εἴκοσι μέρες, μοῦ εἶπε, ἔχεις νά μέ βοηθήσης˙ μέ ξέχασες καί ὑποφέρω’. Πράγματι, μοῦ λέει, ἐδῶ καί εἴκοσι μέρες εἶχα ξεχασθῆ μέ διάφορες μέριμνες καί οὔτε γιά τόν ἑαυτό μου δέν προσευχόμουν”(Γέροντος Παϊσίου Ἁγιορείτου, *Λόγοι, Δ, Οἰκογενειακή ζωή*, Ἱερόν Ἡσυχαστήριον Εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτή Θεσσαλονίκης 2002, σελ. 274 ἕως 277).

Τέλος θέλω νά καταθέσω μία διήγηση πού μᾶς εἶπε ὁ μακαριστός γέροντας **π. Γεώργιος Καψάνης**: Σ’ ἕνα γυναικεῖο Μοναστήρι ἦταν μία ἀμελής καί ἀνυπάκουη μοναχή, ἡ ὁποία δημιουργοῦσε πολλά προβλήματα στήν ἀδελφότητα. Παρά τίς συνεχεῖς νουθεσίες τῆς ἡγουμένης, ἡ ἐν λόγῳ μοναχή ἔμενε ἀδιόρθωτη. Τέλος ἡ ἡγουμένη πῆρε τήν ἀπόφαση νά τήν διώξει ἀπό τό μοναστήρι. Τήν παραμονή τῆς ἀνακοινώσεως τῆς ἀποφάσεώς της ἡ ἡγουμένη εἶδε στόν ὕπνο της ἕνα γηραλέο ἄνθρωπο ὁ ὁποῖος τῆς εἶπε «γιατί θέλεις νά μοῦ στερήσεις τήν ἀνάπαυσή μου; Εἶμαι ὁ πατέρας τῆς Μοναχῆς τάδε» .Ἦταν ἡ ἀνυπάκουη καί ἀμελής μοναχή, ἡ ὁποία ὅμως ἔκανε ἕνα κομβοσχοίνι κάθε μέρα γιά τόν κεκοιμημένο πατέρα της. Ἔτσι ἡ ἡγουμένη ἄλλαξε γνώμη καί κράτησε τήν ἐν λόγῳ μοναχή στό Μοναστήρι.

7. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Τό συμπέρασμα πού ἐξάγεται ἀβιάστως καί ἀσφαλῶς ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι ὅτι οἱ ψυχές τῶν κεκοιμημένων μποροῦν νά βροῦν μεγάλη καί ἀποτελεσματική βοήθεια ἀπό τούς ζῶντες. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄφατη, ἀπερινόητη καί ἀκατάληπτη πρός ὅλους τούς ἀνθρώπους, ζῶντες καί κεκοιμημένους, δικαίους καί ἁμαρτωλούς καί μπορεῖ νά ἐλαφρύνει τήν κόλαση καί, ἀκόμη σημαντικώτερο, νά λυτρώσει ἀπό τήν κόλαση ψυχές. Ἀπαραίτητη βέβαια καί ἡ ἐνεργοποίηση καί συνδρομή τῶν ζώντων

πρός τοῦτο. Τίποτε δέν πράττει ὁ Θεός χωρίς τήν συγκατάθεση καί συνεργία τῶν ἀνθρώπων.

Τέλος σάν ὑστερόγραφο θέλω νά προσθέσω ἀκόμη κάτι: μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νά μοῦ προσάψει τήν παρατήρηση, ἤ καί τή μομφή ἀκόμη, ὅτι ἔγραψα μία δοξογραφικοῦ χαρακτήρα ἐργασία χωρίς προσωπική γνώμη καί σχόλια. Αὐτό ἦταν μία προσωπική καί συνειδητή ἐπιλογή: λόγῳ τῆς ἀδηλότητος τοῦ θέματος ἐλάχιστα ἕως καθόλου μπορεῖ νά ὑπεισέλθει προσωπικός στοχασμός καί γνώμη σ’αὐτό. Γι’αὐτό ἀρκέστηκα στίς γνῶμες καί διηγήσεις τῶν Πατέρων, παλαιῶν καί νεωτέρων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κάποια ἐμπειρία ἐπί τοῦ προκειμένου.

(Πηγή: antifono.gr*)*

ΣΧΕΤΙΚΟ: Η αιωνιότητα της κολάσεως (Φώτιος Σχοινάς, Δρ. Φιλοσοφίας)